

Slutligen företogs till justering protokollet för den 3 Oktober; och blef jemväl detta protokoll godkändt.

§ 4.

Herr vice Talmannen Mannerskantz hade anmält sig att erhålla ordet och yttrade: Härmedelst vill jag till Kammaren hemställa, att dels det tal, hvarmed Herr Talmannen i morgon efter vanligheten kommer att på Rikssalen till Hans Maj:t Konungen framföra Kammarens underdåniga välönskningar, dels ock de afskedstal, som sedermera, innan Kammarens ledamöter åtskiljas, härstädes komma att hållas, måtte blifva intagna i Kammarens protokoll för morgondagen.

Med bifall till denna hemställan beslöt Kammaren, att de ifråga-varande talen skulle intagas i morgondagens protokoll.

§ 5.

Den i 1 § af detta protokoll omförmälda nädiga skrifvelsen föredrogs och blef, efter uppläsning, lagd till handlingarne.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

In fidem
H. Husberg.

Lördagen den 7 Oktober.

Kl. $\frac{1}{2}$ 11 f. m.

§ 1.

Upplästes till justering och godkändes det protokoll, som fördes vid gårdagens sammanträde.

§ 2.

Herr Talmannen och Kammarens ledamöter afgingo nu klockan $\frac{3}{4}$ 11 till Storkyrkan. Efter derstädes hållen gudstjenst begaf sig Kammaren till Rikssalen, hvarest Hans Maj:t Konungen, sedan Herrar Talmän framfört Kamrarnes underdåniga välönskningar, afslutade riksdagen och hemförlofvade Kamrarnes ledamöter.

Enligt Kammarens i gårdagens protokoll antecknade beslut skulle

det tal, som Herr Talmannen å Kammarrens vägnar höll inför Hans Maj:t Konungen å Rikssalen, här intagas. Detta tal var af följande lydelse:

Stormäktigste, Allernådigste Konung!

Åter har en riksdag gått till ända, utan att försvarsfrågan blifvit löst. Det kan icke tillhöra den Kammare, som vägrat sitt bifall till Eders Kongl. Maj:ts nådiga förslag, att beklaga sig öfver utgången. Den tror på framtiden och hoppas derföre äfven, att det nya uppskofvet skall lända fäderneslandet till gagn. Sorgligt må det visserligen vara, att splittrade meningar ännu hindra genomförandet af en organisation, hvars allmänna grunddrag för länge sedan äro bestämda; men bättre dock att vänta än bygga på osäker mark. Ett torde såsom säkert kunna antagas, och det är hvarje svensk mans beredvillighet att, när fara hotar, med lif och blod försvara det dyrbaraste han på jorden eger. Om nu än en sådan anda icke förmår att göra påtänkta förändringar i krigsförfattningen öfverflödiga, så bör den likväl hafva tillräcklig kraft att undanröjda många obehöriga misstankar. Gud afvärje emellertid all ofärd och låte sin välsignelse hvila öfver Konung, Konungahus och alla föremål för vårt folks vördnad och kärlek!

I dessa välönskningar sammanfattar Rikslagens Andra Kammare sin underdåniga afskedshelsning och anhåller att städse få vara i Eders Kongl. Maj:ts nådiga ynnest innesluten.

Sedan derefter Herr Talmannen och Kammarrens ledamöter återkommit till samlingsrummet och intagit sina platser, tog Herr Talmannen afsked af Kammarrens ledamöter med följande tal:

Mine Herrar!

Då vi nu stå färdige, att skiljas åt, måste vi tyvärr erkänna, att under denna riksdag intet blifvit uträttadt. En enda stor fråga har varit oss förelagd, och den är blott besvarad med ett "non possumus", eller vi kunna icke lemna vårt bifall till hvad Kongl. Maj:t föreslagit. Många bedöma derföre ganska hårdt hvad vi gjort eller, kanske rättare sagdt, hvad vi uraktlåtit att göra. Men är ock denna dom fullt rättvis, och kan verkligen de fyra sist förflutna veckornas sammanvaro betraktas såsom alldeles betydelslös? Jag tror det icke. I folkens likasom i de enskilda människornas lif inträffa emellanåt tider, då äfven de allvarligaste bemödanden icke vilja lyckas, och uppgifter, på hvilkas lösning mycket redligt arbete nedläggas, för hvarje nytt försök snarare synas blifva mer intrasslade än förda det sökta målet närmare. Sedan komma likväl andra tider, då det visar sig, att alla dessa förtretliga knutar, alla dessa svårigheter, alla dessa hinder, som förorsakat ett skenbart stillastående, i grunden icke varit någonting annat än nödvändiga utvecklingsstadier, ur hvilka med förunderlig hastighet ett fullfärdigt resultat slutligen framgår. Vi böra utan tvifvel allesammans hoppas, att den tid, hvarom nu talas, varit en sådan utvecklingens öfvergångstid, som i stillhet förberedt mogen frukt. Ty lefva vi i det hoppet, så skola vi ock i denna stund kunna

säga hvarandra ett vänligt farväl, utan något bittert minne af de strider, som här blifvit utkämpade. Att jag för min egen person kan med samma tacksamhet bevara hågkomsten af Edert förtroende under denna Riksdag, som af det jag under dess fem närmaste föregångare åtnjutit, är mig en synnerlig glädje. Jag anhåller att fortfarande få vara i Eder vänskap innesluten, men boder framför allt, att Gud måtte bevara vårt älskade gemensamma fädernesland.

Härtill svarade Kammararens äldste ledamot Herr Hierta sålunda:

Högvärdige Herr Doktor och Erkebiskop!

Under den predikan vi nyss afhöri uti Herrans tempel har församlingen förnyade gånger på ett eftertryckligt sätt fått hos sig inskräpt den sanningen, att "verlden är full af knorr." Denna sanning torde måhända äfven i någon mån kunna tillämpas på Andra Kammararen vid detta tillfälle i så måtto, att den saknad, som alltid åtföljer afskedet emellan dem, som arbeta för ett gemensamt mål, när de — såsom förhållandet är inom denna Kammarare — för hvarandra hysa en genom föregående flerårig bekantskap grundlagd högaktning och vänskap, i någon mån är uppblandad med ett missmod eller en misstämning, å ena sidan öfver misslyckade bemödanden och å andra sidan uppkommet af föreställningen derom, att icke mindre sammankallandet af denna Riksdag, än äfven den tilldragelse, som närmast föregått vårt åtskiljande och som väckt en viss spänning i landet — båda hafva varit *urtäna*. På denna molnhöljda horisont, hvarifrån man dock bör hoppas att molnen snart skola förskingras, finnes likvisst en ljuspunkt, som Ni, Herr Doktor och Erkebiskop, redan angifvit, nemligen att de ojemnheter, hvilka visat sig vid denna riksdag, kunna betraktas blott såsom nödvändiga moment uti ett utvecklingens stadium, och vi veta ju dessutom, att det ligger i Försynens plan att ingenting sker förgäfvets. Det finnes ännu en ljuspunkt — den, att Kammararen åter en gång fått räkna Herr Erkebiskopen såsom sin Talman. Denna omständighet ingifver den förhoppningen, att äfven vid kommande lagtima riksdag fortfarande få helsa Eder i egenskap af Talman, och i denna önskan och med denna förhoppning tillåter jag mig att å Kammararens vägnar uttrycka dess hjertliga tacksamhet, för det Herr Doktern och Erkebiskopen velat åtaga sig besväret att för en så kort tid vara Talman. Med en innerlig önskan om helsa och välgång, anhålla vi att alltid få vara inneslutna i Eder ynnest och vänskap.

Herr Talmannen och Kammararens ledamöter åtskiljdes härefter kl. $\frac{1}{2}$ 2 e. m.

In fidem
H. Husberg.